

Eesti Kontsert

11 Muusikaleelid⁴ 12/1999

psühholoogilisele ettevalmistusele?

Aistinguliselt "päralejõudnuks" võis pidada sopranile ja elektroonikale loodud teost "Lonh" ("Kauge")**. Peaaegu pimedas saalis laulis Anu Komsu 12. saj. pärit oktsidentaalikeelset teksti müstilisel afektiivsel helifoonil, kus kasutatud selle teksti mitmes keeles lausutu resonantse ning linnulaulu, tuule, viluna jm häält.

Esialgselt G. Kremerile ja sümfooniaorkestrile loodud viiulikontsert "Graag Théâtre" kõlas ümbertõetatuna suurepäraselt viiuldajalt John Storgårdilt ja Avanti!-lt. Muide, autor analüüsis enne teose kirjutamist Kremeri mängu arvuti abil ja lõi nii leitud struktuuridest lähtudes kontserdi harmoonilised struktuurid! Viiulipartiis pole tehniliselt midagi "loomuvastast", kuid samas on äärmiselt vähe leidnud rakendust see võimalustearsenal, mis eristab viiulit näiteks löökpillist.

Teises instrumentaalkontserdis "Amers" tšellole (Anssi Karttunen) ja live-elektroonikale puudub täielikult duaalsus, soolopill ei "võistle" saategrupiga. Siinsete harmooniastruktuuride aluseks on spektrogramm "sügavast" trillerist heli ja ülenheli vahel.

Saksa helilooja Y. Höller, kes viibis, nagu Saariahugi, ise kohal, on tuntuks saanud elektroonmuusika teoreetikuna ja vahendaiana.

tegevat huvi ja "läheb arvesse" kui üks Tüüri seni paremaid töid.

Avakontserdi tõmbenumbriks oli siiski maailmakuulsas vokaalansambli Swingle Singers'i ja Paul Mägi juhutatud Rahvusoooperi Estonia sümfooniaorkestri ühistöö Berio Sinfonia's. Pealkiri on siin puhtetümoloogilise tähendusega, märkides erinevate – vokaal- ja instrumentaalsete – partiide koosmängu. Tõepoolest oli raske eristada pillide ja kõneldud-lauldud sõnade tämbreid, tekst – näiteks Brasiilia vee tekke analüüs (!) – ei ületanud seetõttu tajutavuse piiri. Ainus "valgustatud hetk" oli Martin Luther Kingi nime väljaütlemine II osa lõpus. III osa peab autor kõige eksperimentaalsemaks, sest võttes aluseks Mahleri II sümfoonia Scherzo, tuletas ta muusikalisi kujusid Bachist Webermini ja edasigi.

Ühe kesksema avangardisti tähtse esitus võeti vastu tormiliste kiiduavaldustega, millele Swingle Singers vastas oma alati furoori tekitava Bachi-seadega – seekord küll mitte täiesti laitmatuga.

René Eespere esiettekandele tulnud keelpillikvartett üllatas helikeele värskuse ja intonatsioonilise kontrastsusega. Autor ise väidab end kõikuvat "panteistliku ja kristliku maailma vahel", kuid tema muusika nautijale on olulisem selles peituv eetilise sõnum, üldnimlike põhimõtete väärtustamine.

Tallinna Keelpillikvartett esitas oma 15. tegevusaastat tähistanud kontserdil ka Peteris Vasksi "Suvised laulud", kus tihedad viited looduskujunditele – lausa linnukoor! – on ilmselgeks illustratsiooniks kirikuõpetaja perest pärit Vasksi vajadusele külvata ahastavasse maailma lootust. Enamvähem sama missiooni sisaldab Kanada

ja kuulsusahne Doktor alminekut Vürsti katses on pigem naeruvääristatud kui dramatiseeritud. Paraku ei sarnane Doktor, tema naise ja Postimehe "vabatahtlik vangistamine" ruumi, kust väljapääs puudub, *happy end*'iga.

R. Kangro suur ooperikirjutamispraktika tuli talle kasuks kohati õige värvikate, karaktersete ja lustakate numbrite ning ka ooperi süzeelise terviku loomisel. Näib, et lavastus ja lavakujundus (N. Kuningas ja A. Eras) ongi lähtunud just tempokast-rütmilisest, sageli ironilisest muusikast.

Peategelastest veensid vokaalselt-mänguliselt teistest enam (Põrgu)Vürst (Ain Anger), Doktor (Rauno Elp) ja Postimees (Ajar Haak). Kuna ooperi tekst on piisavalt vaimukas ja tegevustiku jälgimisel oluline (tagumistesse ridadesse "tõlge" ei paista!), lisas eeltoodutele plusspunkte ka hea diktsioon, mida paraku feminiinse poole – Pirjo Levandi, Margit Saulep ja Mare Jõgeva – kohta ei saanud öelda. Samas oli Doktoriproua seksinälg ja edvistav käitumine P. Levandil välja mängitud säravalt.

Jääb vaid loota, et esietenduse suur publikuhuvi säilib ka edaspidi.

Lõppkontsert

pani publiku kihama. Äsja võiduga Soomest naasnud Olari Elts sai juba lavale ilmudes tormilise aplausi ja loomulikult ei

aluseks on spektrogramm "sügavast" trillerist heli ja ülemheli vahel.

Saksa helilooja **Y. Höller**, kes viibis, nagu Saariahugi, ise kohal, on tuntuks saanud elektronmuusika teoreetikuna ja vahendajana. Akustilise heliloomingu vallas on ta jõudnud välja Gestalt-kompositsiooni mõiste ja tehnikani. Tema esimene "kõlakujundile" rajatud teos "Antiphon" keelpillikvartetile kõlas ka Reval Ensemble'i kontserdil. Siin lahendab Höller "esteetilisi probleeme akustilise ja elektroonilise heli korrastamisel". Tegu on niisiis muusikaga kahele ansamblile, milledest varem jäädvustatu jõuab juheta mõõda muusiku kõrvu ja dikteerib neile tõlgitsuse "parameetrid". Hölleri teised kolm helitööd olid, vaatamata oma "sisuliste aluste täielikule erinevusele", siiski küllalt üheplaaniilised.

Meie meeste (naiste) muusika

Nagu NY YDil tavaks, rõõmustas seegi kord eesti uudislooming.

Festival algas noore helilooja **Helene Tulve** "Sula" esiettekandega. A. Põldmäe, E.-S. Tüüri ja J. Charpentier' õpilane saavutas mullu rahvusvahelisel uue muusika rostrumil oma kammerteosega "a travers" teise koha, sümfooniaorkestri väljendusvõimalusi kasutas ta nüüd esmakordselt.

Üksteist kriimustavate helivoogude pidevat tihenemist kõike teelt pühkivaks kaoseks põhjendas autor ideega tähistada kliima soojenemisega seotud sulamisprotsessi. Veel kammerlikku mõttearendust omavas helitöös on paljulubavalt huvitavaid tämbrioseostusi, ootamatuid kõlakooslusi, ilmselt ka mõjutusi gregooriuse koraalilt.

E.-S. Tüüri Viulilikontserdi klassikalisele vormikäsitlusele viitab vaid osade tempovalik, soolopartii suhe orkestrisse on kaugel tavapärasest. Alates I osale iseloomulike figuratsioonide pendeldamisest viuli ja orkestri vahel jätkub soolosaate üksteisesse sulandumine järgnevatel osades. Siiski on solist juhtpositsioonil, käivitades suundumused äärmuslikesse seisunditesse – kontratsed intonatsioonidegrupid kasvavad kord dramaatilisteks puhanguteks, kord hääbuvad olematuks.

Kontserdi solisti Isabella van Keuleni arvates on Tüüri teos kuulajale avatud ja see on kahtlemata õige tähelepanek. Kontsert pakkus katkematut rõõmsaks

* Mõningatel, seni kontrollimata andmetel on temas ka eesti verd. – Toim.

** Sellele tööle on otsustatud anda Põhjamaade Nõukogu muusika auhind 2000. – Toim.

"Suvised laulud", kus tihedalt viidud looduse kujunditele – lausa linnukoor! – on ilmselgeks illustreeritud kirikuõpetaja perest pärit Vasksi vajadusele külvata ahastavasse maailma lootust. Enamvähem sama missiooni sisaldab Kanada komponisti **M. Mozetichi** "Kaebelaul segitrambitud aias" (1992). Tituleeritud nüüd pärast ekspresionistliku ja minimalistliku perioodi läbimist "lopsakaks postmodernistlikuks romantikuks", segab Mozetich oma töös kokku traditsioonilist, poppi ja modernset helikeelt äärmiselt osavalt ja väljendusrikkalt.

Kahtlemata kujunes suursündmuseks **Toivo Tulevi** "Care de l'Est" esiettekandele **Ensemble Court-Circuit**'lt. Suhteliselt harva avalikkusesse ilmuval Tulevil on aga edasi anda sedavõrd koondumaid-settinumaid mõtteid. Seekord ärastõimistest, kojujõudmisest, vabadusest...

Too õhtu pakkus üldse palju põnevat, eeskätt G. Grisey suurvormi "Vortex Temporum" näol. See laotus kuulaja ette keeristekülla helidemaastikuna, milles kõrgplatoona kerkis pöörane klaverikadents. Huvitav on Grisey arvamus, et hajutamaks esinejate ja publiku ebamugavustunnet teose osadevahelise vaikusega on vaja sinna "kirjutada hingetõmbeid, müra ja helivarjundeid" (!?).

Omamoodi intrigeeriv oli T. Murail "La barque mystique" äärmuseni viidud värvide vaheldumisevastandamine, mis "töötas nagu kellavärk".

Mõni sõna Ensemble Court Circuit'ist: "Lühiühendus" loodi 1991. a flötisti ja dirigendi – jaa, 5-6 mängijat dirigeeritakse! – P.-A. Valade'i ja teiste kunstiinimeste eestvedamisel esmaklassilistest prantsuse solistidest eesmärgiga tutvustada just prantsuse nüüdisaegset muusikat. Seda nad teevad ilmselge meisterlikkusega!

Ooper ka platsis

Üle paljude aastate esietendus festivali raames taas üks täispikk eesti ooper – **Kangrote "Süda"**. Juhtimaks publiku tähelepanu süžee tegevuspaigale olid meditsiinitöötaja kitlisse-mütsi-maski rõivastatud kõik alates riietehoidjast. Ja esimene sõna, mida kuuldi pimenenud saalis, oli "Doktor".

Maarja ja Kirke Kangro libreto keerleb siirdamiseks võetud, kuid mitte siirdatud südame ja sellest alguse saanud tragöödia ümber. Ent traagikast on ooperi muusika ja lavastus möödunud kauges kaares. Igasuguseid ebardeid – 16sõrmeline pianist jt – loonud kasu-

Lõppkontsert

pani publiku kihama. Äsja võiduga Soomest naasnud Olari Elts sai juba lavale ilmudes tormilise aplausi ja loomulikult ei petnud NY YD Ensemble – ühtaegu oma sarja "Hüvastijätud" teise kontserdiga – publiku üleskõetud ootusi. Kui siis veel lubati ka rahval ühes loos kaasa lüüa, kerkis vaimustus pilvini.

Alustuseks esiettekandud Märta-Matis Lille "Üleminekurituuaali" iseloomustab minimaalsete vahenditega selliste visuaalsete assotsiatsioonide loomine, mis kutsutud tähistama inimese elu olulisemaid pöördepunkte.

Täieliku kontrastina vaikuses aeglaselt kulgenud avaloole käivitas M.-A. Turnage'i "Kolm hüvastijätud" NY YD'i päevil ununema kippunud meloodiavood ja andis mängijatele, eriti altistile (H. Eespere) võimalusi tundeliseks eneseväljenduseks.

Ühe lõppeva sajandi isikupärasema ja mängitavama helilooja Tõru Takemitsu looming sünteesib edukalt Ida ja Lääne muusikakultuuri. on ühtaegu Lääne avangardi ja Ida poeetiliseuse mõjuväljas, ning muidugi tihedalt seotud looduse, kõiksusega. Imekauni vahepalana tema "Kolme puu" ja "Archipelago S" vahel kõlas pianisti Jana Peaske esituses Turnage'i "Viis Tõrulle".

Nagu öeldud, "ahhetati" ja karjuti lõpunumbris Tan Duni "Ringis" neljale triole, dirigendile ja publikule. Ja veel – kuna triod paiknesid saali eri punktides, võimaldus näha O. Eltsi dirigeerimas otsevaates – elamusi kuipalju!

Ines Rannap

Kui 18. novembri kontserdil viibinu võrdleb kahte arvustust (vt M. Raisi "Kohati hiilgavalt, kohati labaselt" lk 16), leiab ta neis olulisi erinevusi. Milline oli Teie mulje? Kirjutage sellest meile! – Toimetus.